

Memleketimizde "Türkçe Basın" in başlamasile beraber "yasaklar" da kendini göstermiştir. Ama Basın Tarihimizin hiçbir devresinde 1940 - 1946 yılları arasındaki kadar yasak geçidlerine rastlanmamıştır. Bugün tam bir "Basın Hürriyeti" ne sahip gazeteci kardeşlerimiz, biz ağabeylerinin yıllarla negibi yasaklarla boğuştuğumuza bir göz atacak olurlarsa, zaman zaman şikâyet ettikleri ufak tüfek müdahalelerinin ne derece hafif olduğunu pek ala anlarlar . İşte birkaç misal.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 36560.1

Telgraflar kontrol altında. Postahanedeki MİT görevlisi hemen hükmünü veriyor : "gizli örgüt kuruluyor, şifreli tel çekiliyor". Örgütü kuranlar İstanbulun muhalif gazeteleri.. Ama aralarında, Halk Partisi mebusu Akşam sahibi Necmeddin Sadak'ın ne işi var?. Necmeddin Sadakın İstanbul idaresinin bu tegebbüsünden haberi bile yok. TelMİT başlarından Matbuat Umum Müdürü Selim Sarpere, ondan İnönü ne intikel ediyor.

Kâzım Necmeddin Sadak'a se'zenişde bulunuyorlar. Necmeddin Sadık İstanbula zılgıtı veriyor. Kazım Şinasi alelacele bizi buldu : "Derhal büroyu dağıtın, gazeteleri kapatacaklar, ben çekildim" dedi. Cemaleddin Sarcoğlu korktu, çekildi. Biz üç gazete zaten olur olmaz şeylerden kapatılmaya alışmışız.. aldırmadık. Ertesi günü Ahmed Emin Beyle Ankaraya gittik, ortada gizli örgüt kurma, şifreli tel çekme diye birşey olmadığını, Fransızca ibarenin Raif Meteo nun Fransızca kullanma huyunun neticesi olduğunu gülbela anlattık..B.B. Ankarada kurulan ilk basın nürosu oldu ve D.P. iktidarına kadar çalışmasına başarı ile devam etti.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 26.560.3

on ederdi. İstanbula bir İngiliz filosu ziyarete gelecekti. Rahmetli Haşmet'in bölgesine eid haber. Haşmet haberi teferruat ile yazıp getirdi. Filo limanı selamlaşmış, Selimiye top atışları ile mukabele etmiş, Filo Kumandanı Valiyi ziyaret etmiş, Vali iade etmiş, top atışlarıyla karşılanmış.. yazı noksanmış. Gazeteye aynen girdi, bir de zırhlının aşşivden alınma resmini bastı

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 36.5605

Yazı, resim çıktı ama bir de ne görelim ? İngiliz filosu gelmemiş, ziyareti bir hafta sonraya kalmıştı!! Bab-ı Ali ye alay konusu olmanın üzüntüsünü, Haşmaet den kurtulma sevinci giderdi idi.

1936 Eylülü. Zaman dayız. Fuad Emircan Gece Sekreteri. Her akşam 19.30 da nöbeti devir alır, gazeteyi sabaha karşı çıkarır ve gider. Vazifesine bağlıdır, gelmemek değil geç kalmak bile one göre değildir. Bir akşam saat 20 oldu Fuad yok, 21 Fuad yok . yazılar mırda masada birikiyor. W Uyuya kalmıştır diye evine taksi ile adam yol-
ladık, 0 yıllar trafik yok, az sonra hademe döndü, Fuad o gece eve gitmemiş. Kolları sıvamak bana düştü. Ertesi gün Fuad yok, akşam oldu W Fuad dan haber yok. Ertesi gün bir adam geldi ufacık bir tezkere bıraktı, yok oldu : "Birinci Şubede nezaretteyim, Fuad".
Hemen Emniyete gittim, haber almak ne mümkün. Tek müzade kendisine yemek gönderme işi. On gün sonra Fuad çıka geldi. Meseleyi öğrendik İngiltere Kralı 8. Edward, Atatürk'ü ziyarete geleceğini tellemiş. Emniyet hemen güvenlik tedbirleri almaya başlamış. Bir Krala karşı kim bir şey yapar ? Elbette Komünistler .. Emniyetteki dosyalarda ne kadar komünistlikle bilinen varsa hepsini toplamışlar W (zaten o yıllarda İstanbulda parmakla sayılacak kadar azdılar). Ama Fuad komünist düşmanı, onlarla devamlı mücadele eden birisi. Fakat polis dosyasında "Komünistlerle mücadele eder" motunda "Komünist"

Yıl 1945. Velid Ebüzziyz, Peyami Safa, Muharrem Fevzi, Celâleddin Ezine, ~~Gemayak~~ Ali İhsan Sabis Paşa gibi devrin en kudretli kalemleri Tasvir-i Efkarın kadrosunu oluşturuyor. Gazete tek parti idaresine karşı muhalefette. Edhem İzzet Benice Son Telgrafı çıkarıyor ve Halk Partisi Mebusu. Ankaradan aldığı emirle hemen hemen hergün bize yükleniyor, polemik açmağa uğraşıyor. ~~Biz~~ Seviyesiz bulduğum bu hücumlara da cevap vermedikçe, Edhem İzzetşirretleşiyor. Arşiv memurumuz, birgün, resimler arasında Edhem İzzet'in 1920 li yıllarda kurulmuş bulunan Komünist partisi kurucusu ile beraber çekilmiş bir resmini bulmuş, yazı işleri Müdürü Cihad Baban'a göstermişti. O devirde komünist olmak bugün AİDES li olmaktan beter bir haldir. Resme göre Edhem İzzet komünist idi! Bana haber vermeden Cihad ancak Velid Beyle görüşüp resmi kullanmaya karar veriyorlar. ~~Cihad Baban'ın~~ Ertesi gün gazetede Edhem İzzet'e hitabeden bir haber : "Elimizde mahiyetini ortaya çıkaracak belge var, bu yayınları kesmezsen negrederiz! " . Cihad resmin kışesini yaptırarak bekliyor. Edhem İzzet iki gün yazıları kesdi. Üçüncü gün ağır bir yazı ile yüklendi : "Elinizde vesika varsa yayınlayın!". Bizimkiler memnun, kışeyi ve Edhem İzzet'in komünist olduğunu yazıp yayınladılar ve kıyamet koptu, Nezer Edhem İzzet muhabirleri vasıtasile el altından "vesika" denilenin ne olduğunu öğrenmiş.. biz resmi yayınlayınca da derhal açıklamasını yaptı : "Evet! Ben o tarihte Velid Beyin Tevhid-i Efkarında muhabirdim. Velid Beyin emirle Komünist Partisi İstanbul temsilcisi ile röportaj yaptım, resim çektirdik ve Tevhid'in ilan ta ihli nüshasında yayınladık. Bizim bence bir anda sıfıra inmişti..Edhem İzzet komünist değildi.

Ve Edhem İzzet tasavvur edilemeyecek kadar ağır ve gir-

yazılarla hücumla geçti.. bir kere bulaşmıştık. Biz de cevap veriyorduk ama elbette Son Telgrafın seviyesine inmiyorduk. Buna rağmen, okuyucular bu yazılardan hoşlanmıyor, gazeteye telefonlar mektuplar yağıyor, bizleri ayıplıyor, kesin diye diyorlardı. İş çığrından çıkmıştı, gazetede duramaz olmuş-
tum. Üzgünlüğümü gören ve kendisi de üzülen rahmetli Peyami Safa; "Ziyad Bey, müsaade ederseniz ben meseleyi hal edeyim" dedi, Ne yapacaksınız deyince de "bana barakın, siz siz karışmayın" diye cevap verdi. Teşekkür edip bildiğiniz gibi yapın deyip gazeteden çıktım. Sabahleyin gazeteyi ele alınca üç sütun üzerine koca bir başlıkla karşılaştım :
"Merii Kudurdu ! " . Gazteyi ele alan habere sarılıyor, kim kudurdu, ne oldu diye bakıyor. Yazı yenir yutulur şey değil. Bizim gazete sabahları çıkıyor, Son Telgraf ögle üstü. İstanbulda adet üzere Örfi İdare (Sıka Yönetim) var. Saat onbirde Kumandanlıktan telefon geldi : "Münakaşayı derhal kesin, tek satır yazarsanız gazeteyi kaparsız! ". Tabii aynı telefon emri Edhem İzzete de yapıldı, Son Telgraf cevap veremedi verme imkânını bulamadı ve Peyami nin "Merii Kudurdu!" su bu çirkin kapışmayı hal etti.

340 lı yıllarda gazeteleri sadece Ankara değit kapatmazdı. O yıllarda İran tahtında neferlikten gelip Şahlığını ilân etmiş bulunan Rıza Şah Pehlevî oturuyordu. İstanbulda yayınlanan Fransızca Le Journal d'Orient gazetesi, Rıza Şahın tahta geçişinin yıl dönümü münasebetile, yazdığı medhiye makalesine "İran tahtında Büyük bir Asker oturuyor." başlığını koymuştu. Fransızcada "Soldat" olan "Asker" kelimesi, aynı zamanda "Nefer" anlamını da taşıdığından, İran Şahı, bunu "İran ytahtında bir Nefer oturuyor!" manasına kabul etmiş, önüne çektiği şikâyet telgrafı üzerine de, hükümet, sırf Şahı tatmin için, hiç bir günahı olmayan Journal d'Orient 'ı bir ay müddetle kapatmıştı! Basın tarihimizde bir yabancı Devletin talebi ile kapatılan tek gazetemiz budur.

1930 lu yıllarda Zaman gazetesini amcam Velid Bey çıkarıyot. Hem Hukuka devan ediyorum hem de gazetecilik ediyorum. Devrin adetine göre her gazetedede, Beyoğlu muhâvîzî, Liman, Polis, Adliye, Belediye, İktisad muhabirleri gibi, konulara ve sentlere göre muhabirler var. Bunların çoğu aralarında nöbetleşe işe çıkma anlaşması yapar, nöbeti alan o gün çalışır, diğerleri de o sırada gazetecilerin kahvesi sayılan, Nur-u Osmaniye Caddesinin Çarşı Kapısının köşesine bakan yerdeki büyük kahvehanede oturur, tavla iskambil, bilardo oynayarak yarenlik edrlerdi. Akşam üstü nöbeti